

**НАСТУПНІСТЬ У ВИКОРИСТАННІ ПРОБЛЕМНОГО МЕТОДУ
НАВЧАННЯ ЯК ОДИН З ЗАСОБІВ АКТИВІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОГО
ІНТЕРЕСУ ДОШКІЛЬНИКІВ ТА МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ**

Карук І.В.

асистент кафедри

дошкільної та початкової освіти

Вінницького державного

педагогічного університету

імені Михайла Коцюбинського

м. Вінниця, Україна

У здійсненні неперервної освіти вагоме місце займають її дошкільна та початкова ланки, оскільки дошкільний та молодший шкільний вік є сензитивним періодом становлення особистості. Неузгодженість у змісті, методах керівництва і формах організації педагогічного процесу, внаслідок чого в першому класі не реалізується набутий дітьми в дитячому садку досвід, призводить до зниження пізнавального інтересу першокласників, ускладнює їх адаптацію до життя у школі.

Особливо ефективний метод активізації пізнавальної діяльності дітей даного віку є проблемний підхід до навчання, який сприяє інтелектуальному розвитку і водночас формує їх світогляд, моральні, емоційні та інші риси особистості. Відомо, інтерес до проблемних завдань виникає у дітей досить рано і розвивається протягом усього дошкільного та шкільного віку. Для вихователя, який застосовує цей метод на практиці, головне правильно сформулювати проблему, стимулювати самостійний пошук дітьми шляху її вирішення, а педагогу, який буде надалі навчати дітей потрібно продовжувати використовувати проблемно-пошуковий метод навчання на уроках в початковій школі.

Проблема – це завжди знання про незнання, тобто усвідомлення знань для задоволення певної пізнавальної проблеми. Усвідомлення певних суперечностей відбувається в проблемній ситуації і залежить від рівня знань, сформованих уявлень, спрямованості пізнавальних інтересів дітей. Те, що є проблемним для одного, може бути не проблемним для іншого. Уміння побачити проблему – функція знання. М.І.Махмутов (Казанська школа) дав таке визначення проблемному навчанню: «Проблемне навчання – це дидактична система, що ґрунтується на закономірностях творчого засвоєння знань і способів діяльності і містить специфічне сполучення прийомів і методів викладання та учіння, якому притаманні основні риси наукового пошуку. Воно забезпечує міцне засвоєння основних наук, розвиток пізнавальної самостійності та творчих здібностей дітей» [1, с.284-286,288-289].

Проблемне навчання ґрунтується на системі проблемних ситуацій. Проблемна ситуація – це особливий вид інтелектуальних труднощів, що виникають тоді, коли дитина усвідомлює завдання, але знань для його виконання у неї бракує. У дошкільному та молодшому шкільному віці – це постановка перед дітьми певного пізнавального завдання, яке містить у собі суперечність, викликає дискусію, спонукає до роздумів, пошуків, висновків. Здатність педагога створювати ситуацію, під час якої з'являється новий пізнавальний мотив, М.В.Матюшин називав «мистецтвом викладання».

У навчанні дошкільників використовують такі види проблемних завдань:

- Завдання спрямовані на класифікацію предметів;
- Завдання розраховані на словесне вирішення проблеми на основі уявлень про залежність предметів, явищ;
- Завдання, які вимагають установлення просторових і функціональних зв'язків;
- Завдання, метою яких є розкриття причинних зв'язків;
- Завдання, які вимагають знання способів дії з предметами.

Проблемне навчання у дошкільному навчальному закладі пов'язане із мисленням дитини, стимулює його розвиток. Тому важливо, крім мотивації такої навчальної діяльності, максимально враховувати рівень знань, можливості мислення дитини, а також надалі застосовувати проблемний метод навчання у школі I ступеня.

У початкових класах найдоцільнішими і найпоширенішими прийомами створення проблемних ситуацій з метою розвитку пізнавальних інтересів, активізації пізнавальної діяльності на уроках є:

1. Зіткнення учнів із суперечливими фактами. (*Чому слово «весна» пишеться з буквою «е», а не «и»? Метал у воді тоне, а дерево – ні. Чому?*).

2. Показ помилок, до яких призводить незнання певної теми. Виникає трудність, коли пишеться *ьо*, а коли – *йо*: *льотчик, район, сьомий, майонез*; Яку їжу ми вважаємо здоровою і корисною, а яку шкідливою? Чому?

3. Постановка перед молодшими школярами дослідницьких завдань. (*Простежте за місцем наголосу в українських словах і зробіть висновок або прослухайте уважно оповідання і скажіть, чому воно має таку назву? Простежте, де починає швидше танути сніг, і поясніть чому?*)

4. Спонування учнів до узагальнення фактів. Придивіться уважно до слова. Порівняйте слова: *бур`ян – буряк, пір`я – буря*. Сформулюйте певне правило на основі цього порівняння. Чому на рівнинах річки течуть повільно, спокійно; а в горах швидко, бурхливо? Від чого це залежить? Як ставитися до людей з фізичними вадами?

5. Спонування учнів до аналізу фактів і явищ, які логічно суперечать їхньому життєвому досвіду. (Метал у воді тоне. Чому не тоне пароплав? Чому кита ми відносимо до звірів, а не до риб?);

6. Постановка проблемного питання на основі створення елементів дискусії. (Який звук може позначатися аж п'ятьма буквами? *Звук [й]* може позначатися буквами *я, ю, є, ї, й*. Що допомагає стати чистою джерельній воді?)

7. Створення ситуації, коли учні переконані в недостатності своїх

знань і відчують потребу набути нових, щоб відповісти на поставлене запитання. (Виберіть слова одного кореня: *лисина, лисиця, лис, листовий, лисий, листок; Чи корисний вогонь?*).

Ефективність застосування проблемних задач у процесі навчальної діяльності дошкільників та учнів початкових класів залежить від дотримання певних умов. Проблемна задача має відповідати рівневі розвитку розумових здібностей дитини. Для піднесення рівня розумової діяльності дошкільника і школяра необхідно поступово ускладнювати пізнавальні завдання і ступінь самостійності у їх розв'язанні.

Отже, проблемний підхід у навчанні – це шлях міркувань, роздумів, спостережень, висувань гіпотез, розв'язання пізнавальних завдань, завдань дослідницького характеру, перевірки правильності узагальнень та висновків. Суть проблемного навчання полягає у створенні перед дітьми проблемних ситуацій, які передбачають самостійну пошукову роботу. Розв'язання проблеми означає самостійне розкриття суті явища, а для цього дітям необхідно ґрунтовно ознайомитися з явищами і засвоїти його. Видатний педагог В.О.Сухомлинський зазначав: «Щоб осмислити кожний яскравий образ – наочний чи словесний, потрібно багато часу й нервових сил. Уміння дати дитині подумати – одна з найтонших якостей педагога» [2, с.35]. Тому розв'язання даних ситуацій можливе лише за тієї умови, коли дитина відчуває вагомість і незамінність власної думки.

Отже, наступність у використанні проблемного методу навчання дошкільників та молодших школярів дає змогу цілеспрямовано розвивати не тільки репродуктивне мислення, але й продуктивне. Саме здатність дитини до знаходження невідомого у відомому, незвичайному у звичайному, до постановки запитань, які фіксують невідоме, виступає як етап народження проблеми, з якого починається розгортання мислительного пошуку, а значить – виникає пізнавальний інтерес.

Література

1. Махмутов В.И. Теория и практика проблемного обучения. – Казань: Таткнигоиздат. – С.284–286, 288–289.
2. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям // Вибрані твори: В 5-ти т. – Т.3. – К., 1977. – С. 9 - 278.
3. Погорелова Т.В. Проблемно-пошукові методи – важлива умова активізації пізнавальної діяльності учнів // Початкове навчання і виховання. - 2006.- січ.(№1).-С.5-10.
4. Смольникова Г. Організація пізнавальної діяльності дітей / Г.Смольникова // Дошкільне виховання. – 2013. - №7. – С. 23-26.

Карук І.В. Наступність у використанні проблемного методу навчання як один із засобів активізації пізнавального інтересу дошкільників та молодших школярів // Інноваційні наукові дослідження у галузі педагогіки та психології: Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції, М.Запоріжжя, 3-4 лютого 2017 р. – Запоріжжя : Класичний приватний університет, 2017. – С. 10-15.